

सुस्वागतम्

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क
अधिनियम, २०१५

लोकसेवा हक्क अध्यादेश कशासाठी ?

महाराष्ट्र राज्यात

- पात्र व्यक्तींना पारदर्शक, कार्यक्षम व समयोचित लोकसेवा देण्याकरिता आणि
- पात्र व्यक्तींना लोकसेवा देणाऱ्या शासकीय विभागामध्ये
- व अभिकरणामध्ये आणि इतर सार्वजनिक प्राधिकरणांमध्ये पारदर्शकता व उत्तरदायित्व आणण्यासाठी आणि
- तत्संबंधित व तदानुषंगिक बाबीकरिता तरतूद करण्यासाठी एक सर्वसमावेशक कायदा करण्यासाठी

ठळक वैशिष्टे

१. सार्वजनिक प्राधिकरणाने अधिसूचित केलेल्या कालमर्यादेच्या आत लोकसेवा प्राप्त करण्यासाठी पात्र व्यक्तींना हक्क प्रदान करणे.
२. पदनिर्देशित अधिकाऱ्यांनी पात्र व्यक्तींला नियत कालमर्यादेच्या आत लोकसेवा देण्यासाठी तरतूद करणे;
३. पात्र व्यक्तीने केलेल्या अर्जास विशिष्ट अर्ज क्रमांक देण्यासाठी तरतूद करणे जेणेकरून तो त्याच्या अर्जाच्या स्थितीची आनलाईन पाहणी करू शकेल अशी व्यवस्था करणे;

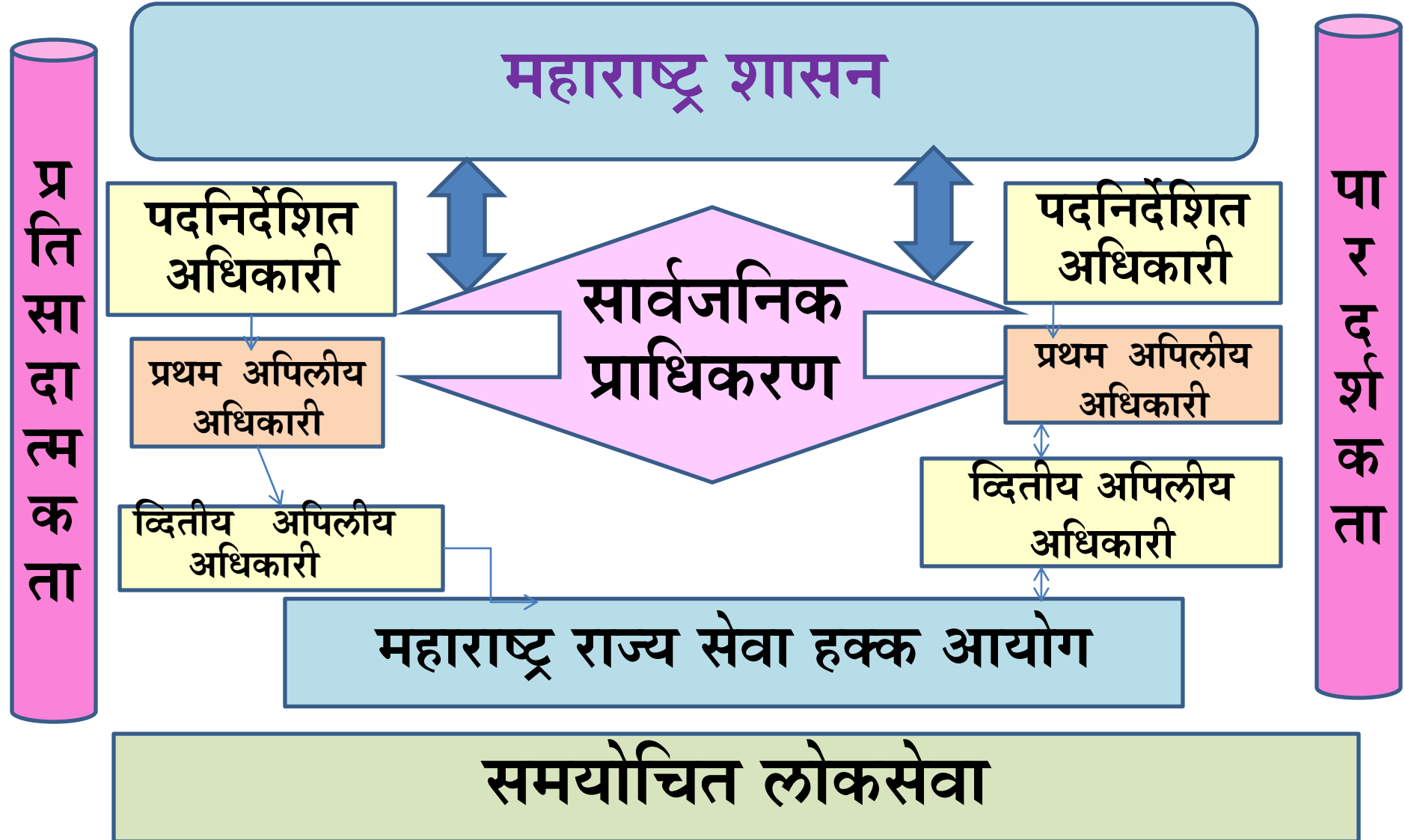
ठळक वैशिष्टे

४. प्रथम अपील प्राधिकारी, द्वितीय अपील प्राधिकारी आणि आयोगाकडे अपील करण्यासाठी तरतूद करणे;
५. या कायद्याच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी महाराष्ट्र राज्य सेवा हक्क आयोग घटित करणे;
६. नियत कालमर्यादेच्या आत लोकसेवा देण्यात कसूर करणाऱ्या अधिकाऱ्यांच्या बाबतीत शास्ती व शिस्तभंगाची कारवाई करण्याकरीता तरतूद करणे;

ठळक वैशिष्टे

७. नियत कालमर्यादेच्या आत लोकसेवा देणाऱ्या अधिकाऱ्यांना रोख रकमेच्या स्वरूपात प्रोत्साहने देणे आणि या कायद्याची प्रयोजने साध्य करताना जी प्राधिकरणे उत्कृष्ट कामगिरी पार पाडतील अशा प्राधिकरणांना गोरव करण्यासाठी योग्य पारितोषिके देणे याची तरतूद करणे; आणि
८. जाणूनबुजून खोटी किंवा चुकीची माहिती किंवा खोटे दस्तेवज देऊन लोकसेवा मिळविणाऱ्या पात्र व्यक्तीविरुद्ध कारवाई करण्याची तरतूद करणे.

महाराष्ट्र लोकसेवा हक्क अधिनियम २०१५ मधील संघटनात्मक संरचना

कलम -२ महत्वाच्या व्याख्या / संकल्पना

पदनिर्देशित
अधिकारी

सार्वजनिक
प्राधिकरण

लोकसेवा

प्रथम
अपिलीय
अधिकारी

सेवा हमी साठी
पात्र व्यक्ती

सेवा
हक्क

व्दितीय
अपिलीय
अधिकारी

राज्य सेवा
हमी
आयोग

सेवेसाठी
नियत
कालमर्यादा

महत्वाच्या कालमर्यादा

कलम	करावयाचे काम	कालमर्यादा
३(१)	<p>प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरणाने त्यांच्या</p> <p>अ) सेवा व त्या पुरविणेचा नियत कालावधी अधिसूचित करणे.</p> <p>ब) सेवा पुरविणेसाठी अधिकारी पदनिर्देशित करणे</p> <p>क) प्रथम व द्वितीय अपिलीय अधिकारी पदनिर्देशित करणे</p> <p>(कार्यालयाच्या सुचनाफलकावर व संकेतस्थळावर प्रसिध्दी देणे)</p>	<p>अधिनियमाच्या प्रारंभापासून तीन महिन्यांच्या आत</p>

महत्वाच्या कालमर्यादा

कलम	करावयाचे काम	कालमर्यादा
४(१) ५(१)	<p>प्रत्येक पात्र व्यक्तीस कायदेशीर व तांत्रिक व्यवहार्यतेच्या अधीन राहून, संबंधित पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडून लोकसेवा प्राप्त करण्याचा हक्क</p> <p>(परंतु निवडणुकीच्या कालावधीत त्याचप्रमाणे नैसर्गिक आपत्तीच्या वेळी, विहीत केल्याप्रमाणे नियत कालमर्यादा राज्य शासनास वाढवता येईल.)</p>	<p>संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणाने अधिसूचित केलेल्या नियत कालावधित</p>

महत्वाच्या कालमर्यादा

कलम	करावयाचे काम	कालमर्यादा
५(२)	पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला अर्ज मिळाल्यावर एकतर थेट लोकसेवा देणे किंवा फेटाळण्याची कारणे लेखी नमूद करून अर्ज फेटाळ	नियत कालमर्यादा
४(१) ५(१) ५(२)	प्रत्येक पात्र व्यक्तीस कायदेशीर व तांत्रिक व्यवहार्यतेच्या अधीन राहून, संबंधित पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडून लोकसेवा प्राप्त करण्याचा हक्क (परंतु निवडणुकीच्या कालावधीत त्याचप्रमाणे नैसर्गिक आपत्तीच्या वेळी, विहीत केल्याप्रमाणे नियत कालमर्यादा राज्य शासनास वाढवता येईल.)	संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणाने अधिसूचित केलेल्या नियत कालावधित

महत्वाच्या कालमर्यादा

कलम	करावयाचे काम	कालमर्यादा
९(१)	पहिले अपिल करण्याचा कालावधी (कोणत्याही पात्र व्यक्तीस, अर्ज फेटाळल्याचा आदेश मिळाल्याच्या किंवा नियत कालमर्यादा समाप्त झाल्याच्या दिनांकापासून तीस दिवसांत अपिल करता येईल)	३० दिवस किंवा विलंब क्षमापन विनंतीसह ९० दिवसाचे आत

महत्वाच्या कालमर्यादा

कलम	करावयाचे काम	कालमर्यादा
९(२)	प्रथम अपिलाच्या निर्णयासाठी अनुज्ञेय कालावधी	३० दिवस
९(३)	द्वितीय अपील प्राधिकाऱ्याकडे, प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याच्या आदेशाविरुद्ध दुसरे अपील दाखल करता येईल.	३० दिवस किंवा प्रथम अपिलाचा आदेश मिळाला नसेल तर पहिले अपील दाखल केल्याच्या दिनांकापासून ४५ दिवसानंतर
९(४)	दुसरे अपीलावर निर्णय देण्यासाठीचा कालावधी	४५ दिवसांच्या कालावधीच्या आत

महत्वाच्या कालमर्यादा

कलम	करावयाचे काम	कालमर्यादा
१८(१)	व्दितीय अपील प्राधिकऱ्याच्या आदेशामुळे व्यथित झालेल्या पात्र व्यक्तीस किंवा पदनिर्देशित अधिकाऱ्यास आयोगाकडे अपील दाखल करण्याचा कालावधी	साठ दिवसांच्या कालवधीच्या आत
१८(२)	राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाने अपील निकाली काढण्याचा कालावधी	नव्वद दिवसांच्या कालावधीत

कलम-३ - सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या जबाबदाऱ्या

३(१) प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरण या अध्यादेशाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून

- तीन महिन्यांच्या कालावधीच्या आत, आणि त्यानंतर वेळोवेळी,
- ते पुरवीत असलेल्या लोकसेवा,
- पदनिर्देशित अधिकारी,
- प्रथम व द्वितीय अपील प्राधिकारी आणि
- नियत कालमर्यादा या अध्यादेशाखाली अधिसूचित करील.

कलम-३ - सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या जबाबदाऱ्या

३(२) प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरण, त्याने पुरवावयाच्या लोकसेवांची सूची, तसेच नियत कालमर्यादा, विहीत नमुना किंवा फी, कोणतीही असल्यास, पदनिर्देशित अधिकारी, प्रथम अपील प्राधिकारी आणि द्वितीय अपील प्राधिकारी

यांचा तपशील कार्यालयाच्या सूचना फलकावर आणि तसेच त्याच्या संकेतस्थळावर किंवा पोर्टलवर, कोणतेही असल्यास, प्रदर्शित करील किंवा प्रदर्शित करण्याची व्यवस्था करील.

कलम-४ नियत कालमर्यादेत लोकसेवा प्राप्त करण्याचा हक्क

४(१) प्रत्येक पात्र व्यक्तीस,

- कायदेशीर, तांत्रिक व आर्थिक व्यवहार्यतेच्या अधीन राहून या अध्यादेशानुसार राज्यातील लोकसेवा नियत कालमर्यादेच्या आत प्राप्त करण्याचा हक्क असेल.

कलम-४ नियत कालमर्यादेत लोकसेवा प्राप्त करण्याचा हक्क

४(२) सार्वजनिक प्राधिकरणाचा प्रत्येक पदनिर्देशित

अधिकारी, कायदेशीर, तांत्रिक व आर्थिक व्यवहारतेच्या
अधीन राहून नियत कालमर्यादेच्या आत पात्र व्यक्तीला
लोकसेवा देईल.

परंतू निवडणूकीच्या कालावधीत त्याचप्रमाणे नैसर्गिक
आपत्तीच्या वेळी, विहीत केल्याप्रमाणे नियत कालमर्यादा
राज्य शासनास वाढवता येईल.

कलम-५(१) - लोकसेवेसाठी अर्ज कार्यपद्धती

- लोकसेवा प्राप्त करण्यासाठी कोणत्याही पात्र व्यक्तीस पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडे अर्ज करता येईल.
- अर्ज मिळाल्याची रितसर पोच देण्यात येईल.
- असा अर्ज निकाली काढणेसाठी नियत केलेल्या कालमर्यादेसह,
- असा अर्ज मिळाल्याचा दिनांक आणि ठिकाण,
- विशिष्ट अर्ज क्रमांक,
- लेखी किंवा इलेक्ट्रॉनिक साधनांमार्फत, कळविणेत येईल.

कलम-५(१) - लोकसेवेसाठी अर्ज कार्यपद्धती

- लोकसेवा प्राप्त करण्यासाठी सर्व बाबतीत परिपूर्ण असलेला आवश्यक तो अर्ज,
- पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला किंवा अर्ज स्विकारण्यास जिला यथोचितरीत्या प्राधिकृत केले असेल अशा एखाद्या व्यक्तीला ज्या दिनांकास मिळाला असेल त्या दिनांकापासून नियत कालमर्यादा मोजली जाईल.

कलम-५(१) - लोकसेवेसाठी अर्ज कार्यपद्धती

- लोकसेवा प्राप्त करण्यासाठी कोणत्याही पात्र व्यक्तीस पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडे अर्ज करता येईल.
- अर्ज मिळाल्याची रितसर पोच देण्यात येईल.
- असा अर्ज निकाली काढणेसाठी नियत केलेल्या कालमर्यादेसह,
- असा अर्ज मिळाल्याचा दिनांक आणि ठिकाण,
- विशिष्ट अर्ज क्रमांक,

कलम-५(१) - लोकसेवेसाठी अर्ज कार्यपद्धती

- लेखी किंवा इलेक्ट्रॉनिक साधनांमार्फत, कळविणेत येईल.
- लोकसेवा प्राप्त करण्यासाठी सर्व बाबतीत परिपूर्ण असलेला आवश्यक तो अर्ज,
- पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला किंवा अर्ज स्विकारण्यास जिला यथोचितरीत्या प्राधिकृत केले असेल अशा एखाद्या व्यक्तीला ज्या दिनांकास मिळाला असेल त्या दिनांकापासून नियत कालमर्यादा मोजली जाईल.

कलम-५(२) - लोकसेवेसाठी अर्ज कार्यपद्धती

- पदनिर्देशित अधिकारी, कलम ५(१) अन्वये अर्ज मिळाल्यावर नियत कालमर्यादेत
- एकतर थेट लोकसेवा देईल किंवा तो सेवा मंजूर करील
- किंवा फेटाळण्याची कारणे लेखी नमूद करून अर्ज फेटाळील.
- पदनिर्देशित अधिकारी, अर्जदाराला, त्याच्या आदेशाविरुद्ध
- अपील करण्याचा कालावधी आणि
- ज्याच्याकडे पहिले अपील दाखल करता येईल त्या प्रथम अपील प्राधिका-याचे नाव व पदनाम,
- त्याच्या कार्यालयीन पत्त्यासह, लेखी कळवील.

कलम-६ व ७: अर्जाच्या स्थितीची ऑनलाईन पाहणी

६(१) कोणत्याही लोकसेवेसाठी अर्ज केलेल्या प्रत्येक पात्र व्यक्तीला,

- संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणाकडून एक विशिष्ट अर्ज क्रमांक देण्यात येईल,
- जेणेकरून जेथे ऑनलाईन प्रणाली कार्यान्वित असेल तेथे, तो आपल्या अर्जाच्या स्थितीची, ऑनलाईन पाहणी करू शकेल.

कलम-६ व ७: अर्जाच्या स्थितीची ऑनलाईन पाहणी

६(२) प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरण,

- जेथे अशी ऑनलाईन प्रणाली कार्यान्वित असेल तेथे,
- लोकसेवांच्या सर्व अर्जांची स्थिती ऑनलाईन अद्ययावत ठेवण्यास कर्तव्यबद्ध असेल.

कलम-७ माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर

- शासन, नियत कालमर्यादेत संबंधित लोकसेवा पुरविण्यासाठी माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर करण्याकरिता सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांना प्रोत्साहन व प्रेरणा देईल.

कलम-८: अपिल अधिकाऱ्यांची नियुक्ती

- ८(१) सार्वजनिक प्राधिकरण, विहीत करण्यात येईल अशी यथोचित कार्यपद्धती अनुसरून,
- लोकसेवांसाठीचा पात्र व्यक्तींचा अर्ज फेटाळल्याच्या किंवा त्या लोकसेवा देण्यास विलंब केल्याच्या विरुद्ध तिने दाखल केलेल्या अपीलाची सुनावणी करण्यासाठी आणि निर्णय देण्यासाठी

कलम-८: अपिल अधिकाऱ्यांची नियुक्ती

८(१) प्रथम अपील प्राधिकारी म्हणून कार्य करण्याकरिता पदनिर्देशित अधिकाऱ्याच्या दर्जापेक्षा वरिष्ठ दर्जा असलेल्या ब" दर्जाच्या किंवा त्याच्या समकक्ष दर्जाच्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती करील.

कलम-८: अपिल अधिकाऱ्यांची नियुक्ती

८(२) सार्वजनिक प्राधिकरण,

- प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याच्या आदेशाविरुद्ध

एखाद्या पात्र व्यक्तीनेच पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने दाखल केलेल्या अपिलाची सुनावणी करण्यासाठी आणि निर्णय देण्यासाठी द्वितीय अपील प्राधिकारी म्हणून कार्य करण्याकरिता प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याच्या दर्जापेक्षा वरिष्ठ दर्जा असलेल्या अधिकाऱ्याची नियुक्ती करील.

कलम ९ प्रथम अपिल कार्यपद्धती

९(१) कलम ५ च्या पोट-कलम (२) अन्वये

- जिचा अर्ज फेटाळण्यात आला असेल किंवा जिला नियत-कालमर्यादेच्या आत लोकसेवा दिली नसेल अशा कोणत्याही पात्र व्यक्तीस, अर्ज फेटाळल्याचा आदेश मिळाल्याच्या किंवा नियत कालमर्यादा समाप्त झाल्याच्या दिनांकापासून
- तीस दिवसांच्या कालावधीच्या आत प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याकडे अपील दाखल करता येईल.

कलम ९ प्रथम अपील कार्यपद्धती

परंतु, जर अपील कर्त्याला त्या मुदतीत अपील दाखल न करण्यास पुरेसे कारण होते याबाबत प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याची खात्री पटली तर,

- त्यास अपवादात्मक प्रकरणी, जास्तीत जास्त नव्वद दिवसांच्या कालावधीस अधीन राहून,
- तीस दिवसांचा कालावधी समाप्त झाल्यांनंतर देखील, अपील दाखल करून घेता येईल.

कलम ९ प्रथम अपील कार्यपद्धती

९(२) प्रथम अपील प्राधिकाऱ्यास ,

- तो आपल्या आदेशात विनिर्दिष्ट करील अशा नियत कालमर्यादेपेक्षा अधिक नसलेल्या कालावधीच्या आत पात्र व्यक्तीला सेवा देण्यासाठी पदनिर्देशित अधिका-याला निदेश देता येईल किंवा
- त्यास अपील दाखल केल्याच्या दिनांकापासुन तीस दिवसांच्या कालावधीच्या आत फेटाळण्याची कारणे लेखी नमूद करुन अपील फेटाळता येईल.

कलम ९ प्रथम अपिल कार्यपद्धती

परंतु, अपिलावर निर्णय देण्यापूर्वी, प्रथम अपील प्राधिकारी, अपील कर्त्याला तसेच पदनिर्देशित अधिका-याला किंवा या प्रयोजनासाठी यथोचितरित्या प्राधिकृत केलेल्या त्याच्या कोणत्याही दुय्यम अधिकाऱ्याला, आपले म्हणणे मांडण्याची संधी देईल.

कलम-९(३) द्वितीय अपील कार्यपद्धती

९ (३) अपील कर्त्यास,

ज्या दिनांकास प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याच्या आदेश मिळाला असेल त्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या कालावधीच्या आत किंवा प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याचा कोणताही आदेश मिळाला नसेल त्याबाबतीत, पहिले अपील दाखल केल्याच्या दिनांकापासून पंचेचाळीस दिवसांनंतर द्वितीय अपील प्राधिकाऱ्याकडे, प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याच्या आदेशाविरुद्ध दुसरे अपील दाखल करता येईल.

कलम-९(३) द्वितीय अपिल कार्यपध्दती

९(४) द्वितीय अपील प्राधिकाऱ्यास, तो आपल्या आदेशात विनिर्दिष्ट करील अशा कालावधीच्या आत अपीलकर्त्याला सेवा देण्यासाठी पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला निदेश देता येईल किंवा त्यास ते अपील दाखल केल्याच्या दिनांकापासून पंचेचाळीस दिवसांच्या कालावधीच्या आत अशा फेटाळण्याची कारणे लेखी नमुद करून अपील फेटाळता येईल. परंतु, कोणताही आदेश काढण्यापूर्वी, द्वितीय अपील प्राधिकारी, अपीलकर्त्याला तसेच पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला किंवा या प्रयोजनासाठी यथोचितरित्या प्राधिकृत केलेल्या त्याच्या कोणत्याही दुय्यम अधिकाऱ्याला, आपले म्हणणे मांडण्याची संधी देईल.

कलम-९(५) - प्रथम व द्वितीय अपिलीय अधिका-यांचे दिवाणी न्यायालयासारखे अधिकार

या कलमाअन्वये अपिलावर निर्णय करताना,

- प्रथम अपील प्राधिकारी आणि
- द्वितीय अपील प्राधिकारी यांना पुढील बाबीच्या संबंधात,
- दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ अन्वये एखादया दाव्याची

न्यायचौकशी करताना दिवाणी न्यायालयाकडे जे अधिकार
विहीत असतात तेच अधिकार असतील:-

- (क) दस्तऐवज किंवा अभिलेख सादर करण्यास
फर्मावणे व त्याची तपासणी करणे;
- (ख) सुनावणीसाठी समन्स पाठविणे आणि
- (ग) विहीत करण्यात येईल अशी इतर कोणतीही बाब

कलम-१०(१) प्रथम अधिकाऱ्याचे शास्ती लादणेचे अधिकार

(क) जर पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने, पुरेशा व वाजवी कारणाशिवाय लोकसेवा देण्यात कसुर केली आहे, असे प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याचे मत झाले असेल तर, तो त्या पदनिर्देशित अधिकाऱ्यावर, पाचशे रुपयांपेक्षा कमी नसेल परंतु पाच हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल एवढी, किंवा राज्य शासन राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे वेळोवेळी सुधारणा करील अशा रकमेएवढी, शास्ती लादेल.

कलम-१०(१) प्रथम अधिकाऱ्याचे शास्ती लादणेचे अधिकार

(ख) पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने, पुरेशा व वाजवी कारणाशिवाय नियत कालमर्यादेच्या आत लोकसेवा देण्यात कसुर केली आहे, असे द्वितीय अपील प्राधिकाऱ्याचे देखील मत झाले असेल तर, त्यास, कारणे लेखी नमुद करून, प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याने लादलेली शास्ती कायम ठेवता येईल किंवा त्यात बदल करता येईल: परंतु , प्रथम अपील प्राधिकारी किंवा द्वितीय अपील प्राधिकारी, पदनिर्देशित अधिकाऱ्यावर कोणतीही शास्ती लादण्यापूर्वी, त्याला आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी देईल.

कलम-१०(२)- राज्य लोकसेवा हक्क आयोगाचे शास्ती लादण्याचे अधिकार

प्रथम अपील प्राधिकाऱ्याने, कोणत्याही पुरेशा व वाजवी कारणाशिवाय विनिर्दिष्ट कालावधीत अपिलावर निर्णय देण्यात वारंवार कसुर केली होती किंवा चूक करणाऱ्या पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला वाचवण्याचा गैरवाजवी प्रयत्न केला होता असे मुख्य आयुक्तांचे किंवा आयुक्तांचे मत झाले असेल तेव्हा, तो, प्रथम अपील प्राधिकाऱ्यावर, पाचशे रुपयांपेक्षा कमी नसेल परंतु पाच हजार रुपयांपर्यंत असु शकेल एवढी, किंवा राज्य शासन राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे वेळोवेळी सुधारणा करील अशा रकमेएवढी, शास्ती लादील.

परंतु, प्रथम अपील प्राधिकाऱ्यावर कोणतीही शास्ती लादण्यापूर्वी, त्याला आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी देण्यात येईल.

कलम-११ शास्ती वसुलीची कार्यपध्दती

संबंधित अपील प्राधिकारी किंवा आयोग, लादण्यात आलेल्या शास्तीच्या रकमेबद्दल पदनिर्देशित अधिकाऱ्यास किंवा प्रथम अपील प्राधिकार्यास तसेच सार्वजनिक प्राधिकरणास लेखी कळवील. पदनिर्देशित अधिकारी किंवा, यथास्थिती, प्रथम अपील प्राधिकारी, असे कळविण्यात आल्याच्या दिनांकापासून तीस दिवसांच्या कालावधीच्या आत, शास्तीच्या रकमेचा भरणा करील व असे करण्यात कसुर केल्यास, सक्षम प्राधिकारी, संबंधित पदनिर्देशित अधिकाऱ्याच्या किंवा, यथास्थिती, प्रथम अपील प्राधिकार्याच्या वेतनातून शास्तीची रकम वसूल करील.

कलम १२(१) वारंवार केलेल्या कसुरीबद्दल जबाबदारी निश्चित करण्याची कार्यपध्दती

सक्षम प्राधिकारी, संबंधित पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने लोकसेवा देण्यामध्ये वारंवार केलेल्या कसुरीबद्दल अथवा लोकसेवा देण्यामध्ये वारंवार केलेल्या विलंबाबद्दल तसेच, अपील प्राधिका-यांच्या निदेशांचे अनुपालन करण्यात वारंवार केलेल्या कसुरीबद्दल, द्वितीय अपील प्राधिकाऱ्याकडून माहीती मिळाल्यानंतर, पंधरा दिवसांच्या कालावधीच्या आत अशा पदनिर्देशित अधिकाऱ्यावर त्याच्या विरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाई का सुरु करण्यात येऊ नये, याबाबत कारणे दाखवा नोटीस बजावील.

सक्षम प्राधिकारी, त्या पदनिर्देशित अधिकाऱ्याविरुद्ध लागू असलेल्या वर्तणुक व शिस्तभंगविषयक नियमांनुसार समुचित अशी शिस्तभंगाची कारवाई सुरु करील.

कलम १२(२) कसुरीबद्दल जबाबदारी निश्चित करण्याची कार्यपध्दती

जबाबदारी निश्चित करण्याची कार्यापध्दती ज्याच्याविरुध्द अशी नोटीस काढण्यात आली असेल त्या पदनिर्देशित अधिकाऱ्यास, अशी नोटीस मिळाल्याच्या दिनांकापासुन पंधरा दिवसांच्या आत संबधित सक्षम प्राधिकाऱ्याकडे अभिवेदन सादर करता येईल. विनिर्दिष्ट कालावधीच्या आत सक्षम प्राधिकाऱ्याला असे कोणतेही अभिवेदन न मिळाल्यास किंवा प्राप्त झालेला खुलासासमाधानकारक न वाटल्यास, सक्षम प्राधिकारी, सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या वर्तणुक व शिस्तभंगविषयक नियमांमध्ये नमूद केल्याप्रमाणे विभागीय चौकशी सुरु करील परंतु,

कलम १२(२) कसुरीबद्दल जबाबदारी निश्चित करण्याची कार्यपध्दती

सक्षम प्राधिकाऱ्यास त्या पदनिर्देशित अधिकाऱ्याच्या पृष्ठयर्थ वाजवी आणि समर्थनीय कारणे असल्याचे दिसून आले, आणि पात्र व्यक्तीला सेवा देण्यात झालेला विलंब हा त्याच्यामुळे नव्हे तर, अन्य पदनिर्देशित अधिकाऱ्यामुळे झाला होता अशा निष्कर्षाप्रत तो आला असेल तर, सक्षम प्राधिकाऱ्याने त्या पदनिर्देशित अधिकाऱ्याविरुद्धची नोटीस मागे घेणे विधिसंमत असेल.

अशा पदनिर्देशित अधिकाऱ्यावर जबाबदारी निश्चित करताना, सक्षम प्राधिकारी, त्या बाबतीत आदेश लादण्यापूर्वी नैसर्गिक न्याय तत्वांचे पालन करील आणि तो, पदनिर्देशित अधिकाऱ्याला, आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी देईल.

कलम-१३ महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोग

(१) राज्य सेवा हक्क आयोग या नावाने संबोधला जाणारा एक आयोग, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे घटित करील. परंतु, राज्य शासनाकडून आयोग घटित करण्यात येईपर्यंत, शासनास , राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, आयोगाचे अधिकार व कार्ये, प्रत्येक महसुली विभागातील विभागीय आयुक्ताकडे किंवा इतर कोणत्याही शासकीय अधिकाऱ्याकडे सोपविता येतील.

कलम-१३ महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोग

(२) महाराष्ट्र राज्य सेवा हक्क आयोग पुढील व्यक्तींचा मिळून बनलेला असेल.

(क) राज्य मुख्य सेवा हक्क आयुक्त , ज्याची अधिकारिता मुंबई शहर जिल्हा आणि मुंबई उपनगर जिल्हा यापुरती असेल आणि

(ख) मुंबई शहर जिल्हा आणि मुंबई उपनगर जिल्हा यांचे क्षेत्र वगळून प्रत्येक महसुली विभागासाठी एक राज्य सेवा हक्क आयुक्त, ज्याची अधिकारीता संबंधित महसूली विभागापुरती असेल.

कलम १३(३) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोग नियुक्ती

मा. राज्यपाल, पुढील व्यक्तींनी मिळून बनलेल्या समितीच्या शिफारशीनुसार मुख्य आयुक्तांची आणि आयुक्तांची नियुक्ती करतील.

- (एक) मुख्यमंत्री, जे या समितीचे अध्यक्ष असतील
- (दोन) विधानसभेतील विरोधी पक्षनेता आणि
- (तीन) मुख्यमंत्र्यांनी नामनिर्देशित करावयाचे एक कॅबिनेट मंत्री

स्पष्टीकरण- शंकानिरसनार्थ, याद्वारे असे घोषित करण्यात येते की, विधानसभेतील विरोधी पक्षनेता म्हणून एखाद्या व्यक्तीला मान्यता देण्यात आली नसेल त्याबाबतीत, विधानसभेतील, विरोधी गटांपैकी सर्वात मोठ्या गटाच्या नेत्यास विरोधी पक्षनेता म्हणून मान्यता येईल.

कलम १३(४)(५)(६) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोग नियुक्ती

१३(४) आयोगाच्या कामकाजाचे

- सर्वसाधारण अधीक्षण, निदेशन व व्यवस्थापन मुख्य आयुक्तांकडे निहीत असेल
- ज्यास आयुक्त सहाय्य करतील आणि
- त्यास, आयोगास वापरता येत असतील असे सर्व अधिकार वापरता येतील आणि करता येत असतील अशा सर्व कृती करता येतील.

१३(५) मुख्य आयुक्त आणि आयुक्त हे,

- शासन किंवा सार्वजनिक प्राधिकरण यातील प्रशासनाचे व्यापक ज्ञान व अनुभव असलेल्या, सार्वजनिक जीवनातील प्रख्यात व्यक्ती असतील.

कलम १३(४)(५)(६) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा हक्क आयोग नियुक्ती

१३(६) मुख्य आयुक्त किंवा आयुक्त,

- हे संसदेचे सदस्य किंवा कोणत्याही राज्याच्या विधानमंडळाचे सदस्य असणार नाहीत, किंवा
- इतर कोणतेही लाभपद धारण करणार नाहीत, किंवा
- कोणत्याही राजकीय पक्षाशी संबंधित असणार नाहीत किंवा
- कोणताही उद्योगधंदा अथवा व्यवसाय करणार नाहीत.

१३(७) आयोगाचे मुख्यालय हे, मुंबई येथे असेल आणि आयुक्तांची कार्यालये प्रत्येक महसुली विभांगामध्ये असतील.

कलम-१४ आयुक्तांच्या सेवा शर्ती

- कार्यकाल नियुक्तीपासुन ५ वर्षे किंवा वयाचे ६५ वर्षेपर्यंत यापैकी जे अगोदर घडेल तोपर्यंत.
- ते पुनर्नियुक्तीस पात्र असणार नाहीत.
- मुख्य आयुक्त किंवा आयुक्त, आपले पदग्रहण करण्यापूर्वी, विहित केल्यानुसार शपथ घेतील.
- मुख्य आयुक्तास किंवा एखादा आयुक्तास, कोणत्याही वेळी, राज्यपालास उद्देशून आपल्या सहीनिशी आपल्या पदाचा लेखी राजीनामा देता येईल.

कलम-१४ आयुक्तांच्या सेवा शर्ती

- मुख्य आयुक्ताला आणि आयुक्तांना देय असलेले वेतन व भत्ते आणि त्यांच्या सेवेच्या इतर अटी व शर्ती ह्या, राज्य मुख्य माहिती आयुक्ताला आणि राज्य शासनाच्या मुख्य सचिवाला अनुक्रमे असलेले वेतन व भत्ते आणि सेवेच्या अटी व शर्ती या सारख्याच असतील. तथापी पुर्वीच्या सेवेतील निवृत्ती वेतन वजा करून वेतन दिले जाईल.
- पुन्हा नव्याने निवृत्ती वेतनाचा हक्क असणार नाही.
- शासन आयोगास आवश्यक तेवढे अधिकारी व कर्मचारी उपलब्ध करून देईल.

कलम १५ आयुक्तांना सेवेतून काढून टाकणे.

१५(१) राज्यपालांना, मुख्य आयुक्तास किंवा कोणत्याही आयुक्तास, जर मुख्य आयुक्त किंवा आयुक्त,-

क) आयुक्त नादार असेल किंवा

ख) राज्यपालांच्या मते ज्यात नैतिक अधःपतनाचा अंतर्भाव आहे अशा एखाद्या अपराधाबद्दल तो दोषी ठरला असले किंवा

ग) तो, त्याच्या पदावधीत, त्याच्या पदाच्या कर्तव्यांव्यतिरिक्त इतर कोणतीही वेतनी सेवा करील असले किंवा

घ) राज्यपालांच्या मते शारीरिकदृष्ट्या किंवा मानसिक दुर्बलतेच्या कारणामुळे तो पदावर राहण्यास अयोग्य झाला असेल किंवा

ड) मुख्य आयुक्त किंवा आयुक्त म्हणून त्याच्या कार्यामध्ये बाधा पोहोचेल असे त्याचे आर्थिक किंवा इतर हितसंबंध असतील तर त्यास, आदेशाव्दारे पदावरून दूर करता येईल.

कलम १५ आयुक्तांना सेवेतून काढून टाकणे.

२) पोट-कलम १) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, मुख्य आयुक्त किंवा कोणताही आयुक्त यांना पदावरून दूर करण्याची कारणे आणि अशा प्रस्तावाच्या पुष्ट्यर्थचे साहित्य यांसह,

- त्यांना पदावरून दूर करण्याबाबत चौकशी करण्याची आणि शिफारस करण्याची मागणी असणारे निर्देश
- राज्य शासनाकडून मुंबई येथील उच्च न्यायालयाच्या मुख्य न्यायमूर्तीकडे करण्यात आला असल्याखेरीज,
- मुख्य आयुक्त किंवा कोणताही आयुक्त यांना, त्यांच्या पदावरून दूर करता येणार नाही.

कलम-१६(१) आयोगाचे अधिकार व कर्तव्ये

लोकसेवा कायद्याची अंमलबजावणी सुनिश्चित करणे व अधिक चांगल्या रीतीने लोकसेवा देण्याची सुनिश्चिती करण्याकरिता राज्य शासनाला सूचना करणे हे आयोगाचे कर्तव्य असेल, या प्रयोजनार्थ आयोगास पुढील गोष्टी करता येतील -

- क) लोकसेवा देण्यात कसूर केल्याबाबतची, स्वाधिकारे दखल घेणे आणि त्यास योग्य वाटतील त्याप्रमाणे अशी प्रकरणे निकालात काढण्यासाठी निर्देशित करणे.
- ख) लोकसेवा देणारी कार्यालये आणि प्रथम अपील प्राधिकारी व द्वितीय अपील प्राधिकारी यांच्या कार्यालयाची तपासणी पार पाडणे.
- ग) काणेत्याही पदनिर्देशित अधिकाऱ्याने किंवा अपील प्राधिकाऱ्यांनी त्यांच्याकडे सोपवलेली कार्ये योग्यपणे पार पाडण्यात कसून केली असेल तर त्यांच्याविरुद्ध विभागीय चौकशीची शिफारस करणे.

कलम-१६(१) आयोगाचे अधिकार व कर्तव्ये

- घ) लोकसेवा देण्याच्या कार्यपद्धतीमध्ये ज्यामुळे लोकसेवा देण्यात अधिकाधिक पारदर्शकता व सुलभता येईल असे बदल करण्यासाठी शिफारस करणे. परंतु, अशी एखादी शिफारस करण्यापूर्वी आयोग लोकसेवा देणाऱ्या अशा विभागाच्या प्रभारी प्रशासकीय सचिवाबरोबर विचारविनिमय करील
- ड) लोकसेवा कार्यक्षमपणे देण्यासाठी सार्वजनिक प्राधिकरणांनी करावयाच्या उपाययोजना करण्यासाठी शिफारस करणे.
- च) सार्वजनिक प्राधिकरणांनी लोकसेवा देण्याबाबत, सनियंत्रण करणे.
- छ) कलम १८ अन्वये त्याच्याकडे दाखल केलेल्या अपिलाची सुनावणी घेणे व त्यावर निर्णय देणे.

कलम १६(२) आयोगाचे दिवाणी स्वरूपाचे अधिकार

आयोगाला, या कलमान्वये कोणत्याही बाबीची चौकशी करताना पुढील बाबतीत दिवाणी प्रक्रिया संहिता १९०८ अन्वये एखाद्या दाव्याची न्यायचौकशी करताना दिवाणी न्यायालयाकडे जे अधिकार निहित करण्यात आलेले आहेत तेच अधिकार असतील.

कलम १६(२) आयोगाचे दिवाणी स्वरूपाचे अधिकार

- क) व्यक्तींना समन्स पाठवणे व हजर राहण्यास भाग पाडणे आणि त्यांना शपथेवर तोडी किंवा लेखी साक्षीपुरावा देण्यास व दस्तऐवज किंवा वस्तू सादर करण्यास भाग पाडणे ;
- ख) दस्तऐवजांचा शोध घेण्यास आणि तपासणी करण्यास फर्मावणे.
- ग) शपथपत्रावर साक्षीपुरावा घेणे.
- घ) कोणत्याही न्यायालयाकडून किंवा कार्यालयाकडून कोणतेही शासकीय अभिलेख किंवा त्याच्या प्रती याची मागणी करणे.
- ड) साक्षीदारांची किंवा दस्तऐवजांची तपासणी करण्याकरिता समन्स काढणे.
- च) विहित करण्यात येईल अशी अन्य कोणतीही बाब.

कलम-१७ आयोगाने केलेल्या शिफारशीवर कार्यवाही

कलम १७- राज्य शासन, कलम १६ मधील पोट - कलम (१)
च्या खंड (ग)(घ) आणि (ड.)अन्वये

- आयोगाने केलेल्या शिफारशीवर विचार करील आणि
- केलेल्या कार्यवाहीची माहिती,
- तीस दिवसांच्या आत किंवा आयोगाशी विचारविनीमय करून ठरविण्यात येईल अशा त्यानंतरच्या कालावधीत, आयोगाकडे पाठवील.

कलम १८- आयोगाचे अपिलीय अधिकार

- १८(१) द्वितीय अपील प्राधिकऱ्याच्या आदेशामुळे व्यथित झालेल्या
- पात्र व्यक्तीस किंवा पदनिर्देशित अधिकाऱ्यास असा आदेश प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून साठ दिवसांच्या कालवधीच्या आत आयोगाकडे अपील करता येईल.
- (२) मुख्य आयुक्त किंवा, यथास्थिति आयुक्त,
- सर्व पक्षकारांना आपले म्हणणे मांडण्याची संधी दिल्यानंतर,
  - अपील प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून नव्वद दिवसांच्या कालावधीत, असे अपील निकालात काढील.
  - आयोगाला पदनिर्देशित अधिकाऱ्यावर किंवा प्रथम अपील प्राधिकऱ्यावर शास्ती लादता येईल किंवा
  - लादलेल्या शास्तीमध्ये बदल करता येईल किंवा तो रद्द करता येईल आणि अशी प्रदान केलेली शास्ती कोणतीही असल्यास परत करण्याचा आदेश देता येईल.

कलम १९ - आयोगाचा वार्षिक अहवाल

आयोग, प्रत्येक वित्तीय वर्ष संपल्यानंतर,

- मागील वर्षामधील आपल्या कार्याचा तसेच
- सार्वजनिक प्राधिकरणांच्या लोकसेवा देण्याच्या कामगिरीच्या मूल्यमापनाबाबतचा अहवाल तयार करील आणि तो राज्य शासनाला सादर करील.

राज्य शासन, आयोगाने सादर केलेला वार्षिक अहवाल राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवील.

कलम २०(१)- सार्वजनिक प्राधिकरणांनी करावयाचे विशेष प्रयत्न

१) लोकसेवा मिळविण्यासाठी

- पात्र व्यक्तीकडून विविध प्रमाणपत्रे दस्तऐवज,
- शपथपत्रे, इत्यादी सादर करण्याबाबतची मागणी कमी करण्यासाठी
- सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणे काल मर्यादेत प्रभावी उपाययोजना करतील.
- सार्वजनिक प्राधिकरण, अन्य विभागाकडून किंवा सार्वजनिक प्राधिकरणांकडून थेटपणे आवश्यक माहिती प्राप्त करण्यासाठी समन्वयाने प्रयत्न करतील.

कलम २०(२)- पदनिर्देशित अधिकाऱ्यांची संवेदनशीलता

२) पात्र व्यक्तींच्या अपेक्षांच्याप्रती

- पदनिर्देशित अधिकाऱ्यांना संवेदनशील करणे आणि
- नियत कालमर्यादेत पात्र व्यक्तींना लोकसेवा देण्यासाठी माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर करणे व ई-प्रशासन संस्कृतीचा अवलंब करणे हे यामागील प्रयोजन व उद्दिष्ट असल्याकारणाने,
- लोकसेवा नियत कालमर्यादेत देण्यात पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडून होणारी कसूर ही, गैरवर्तणुक मानली जाणार नाही.

कलम २०(३)-वारंवार कसूरी करणाऱ्या अधिकाऱ्यांविरुद्ध कारवाई

व्दितीय अपील प्राधिकाऱ्याकडून किंवा मुख्य आयुक्ताकडून, किंवा यथास्थित, आयुक्ताकडून

- पदनिर्देशित अधिकाऱ्याकडून होणाऱ्या वारंवार कसूरीबद्दल लेखी माहिती प्राप्त झाल्यावर, संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणाचा प्रमुख, कसुरदार अधिकाऱ्यावर कारणे दाखवा नोटीस बजावून व त्याला आपले म्हणणे मांडण्याची संधी देऊन तशा आशयाच्या निष्कर्षाची नोंद केल्यानंतर,
- योग्य ती प्रशासकीय कारवाई करण्यास सक्षम असले.

स्पष्टीकरण -

- या पोट कलमाच्या प्रयोजनासाठी जर एखादा पदनिर्देशित अधिकारी एका वर्षात त्याच्याकडे प्राप्त झालेल्या एकूण पात्र प्रकरणांपैकी दहा टक्के इतक्या प्रकरणांमध्ये कसूर करील तर त्यास नित्याचा कसूरदार मानण्यात येईल.

कलम २१ व २२- आर्थिक तरतूद व सेवानियम

२१) शासन या अध्यादेशाच्या अंमलबजावणी करण्यासाठी आणि पदनिर्देशित अधिकारी, अपील प्राधिकारी आणि त्यांचा कर्मचारी वर्ग यांच्या प्रशिक्षणासाठी पुरेशा निधीचे नियत वाटप करील.

२२) या अध्यादेशाची कलम ९,१२ आणि कलम २० चे पोट कलम (३) यांच्या तरतुदी

- शासकीय किंवा यथास्थिति संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणातील कर्मचाऱ्यांना लागू असलेले, पुरक असतील
- शिस्तविषयक व वित्तीय नियम आणि असे इतर सेवा नियम व विनियम यांना पुरक असतील.

कलम-२३ जाणून बुजून किंवा चुकीची माहिती देणाऱ्यांविरुद्ध कारवाई

- जर पात्र व्यक्ती अर्जात जाणून बुजून किंवा चुकीची माहिती देत असेल किंवा
- अर्जासोबत खोटे दस्तऐवज सादर करित असेल आणि
- अशा माहितीच्या किंवा दस्तऐवजांच्या आधारे या अध्यादेशाअन्वये लोकसेवा मिळवित असेल तर,
- अशा प्रकरणी, अंमलात असलेल्या दंडविधानाच्या संबंधित तरतुदीअन्वये त्याच्याविरुद्ध कार्यवाही करण्यात येईल.

कलम २४ ते २५ - संकीर्ण बाबी

२४) प्रभावी अंमलबजावणी करण्याच्या प्रयोजनासाठी, सर्वसाधारण किंवा विशेष लेखी निदेश सार्वजनिक प्राधिकरणाला देता येतील आणि सार्वजनिक प्राधिकरणावर, अशा निदेशाचे पालन करणे व त्यानुसार कार्य करणे बंधनकारक असेल.

२५) या अध्यादेशाच्या तरतुदीनुसार किंवा त्याखाली केलेल्या नियमानुसार सदभावनेने केलेल्या कृतीस संरक्षण किंवा करण्याचे अभिप्रेत असलेल्या कोणत्याही कृतीसाठी, कोणत्याही व्यक्तीविरुद्ध कोणताही दावा, खटला अथवा अन्य कायदेशीर कार्यवाही दाखल करता येणार नाही.

कलम २४ ते २५ - संकीर्ण बाबी

२६) कोणत्याही दिवाणी न्यायालयास, न्यायाधिकरणास किंवा अन्य प्राधिकरणास,

- ज्या बाबीवर आयोगाला आणि अपील प्राधिकऱ्यांना या अध्यादेशाद्वारे किंवा
- त्या अन्वये निर्णय करण्याचे अधिकार प्रदान केलेले असतील,
- अशा कोणत्याही बाबीच्या संबंधित निर्णय करण्याची अधिकारिता असणार नाही.

कलम २७ - या अध्यादेशाच्या तरतूदी प्रभावी असणे

या अध्यादेशान्वये अधिसूचित केलेल्या सेवांच्या आणि त्यांच्या अंमलबजावणीच्या संबंधात

- या अध्यादेशाच्या तरतूदी ह्या त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या कोणत्याही अन्य कायद्यात किंवा
- या अध्यादेशाखेरीज अन्य कोणत्याही कायद्याच्या आधारे अंमलात असलेल्या कोणत्याही नियमामध्यं त्याच्याशी विसंगत असे काहीही अंतर्भूत असले तरी परिणामक असतील.

कलम २८ व २९ नियम करणे व अडचणी दूर करणे.

२८) शासन या अध्यादेशाच्या अंमलबजावणीसाठी आवश्यक ते नियम करू शकेल. केलेला प्रत्येक नियम राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे ठेवण्यात येईल.

२९) या अध्यादेशाच्या तरतुदीची अंमलबजावणी करताना अडचण उद्भवल्यास

(१) राज्य शासनास प्रसंगानुरूप, ती अडचण दूर करण्याच्या प्रयोजनांसाठी त्याला आवश्यक किंवा इष्ट वाटेल अशी या अध्यादेशाच्या तरतुदींशी विसंगत नसलेली कोणतीही गोष्ट राजपत्रात प्रसिध्द केलेल्या आदेशाव्दारे करता येईल.

(२) पोट कलम (१) अन्वये काढण्यात आलेला प्रत्येक आदेश तो काढण्यात आल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे मांडण्यात येईल.

उद्देश

- अधिसूचित केलेल्या कालमर्यादेच्या आत लोकसेवा प्राप्त करण्यासाठी पात्र व्यक्तींना हक्क प्रदान करणे.
- पदनिर्देशित अधिक-यांनी पात्र व्यक्तींला नियत कालमर्यादेच्या आत लोकसेवा देण्यासाठी तरतूद करणे;
- पात्र व्यक्तीने केलेल्या अर्जास विशिष्ट अर्ज क्रमांक देण्यासाठी तरतूद करणे जेणेकरून तो त्याच्या अर्जाच्या स्थितीची ऑनलाईन पाहणी करू शकेल अशी व्यवस्था करणे;
- प्रथम अपील प्राधिकारी, द्वितीय अपील प्राधिकारी आणि आयोगाकडे अपील करण्यासाठी तरतूद करणे;

उद्देश

- या कायद्याच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी महाराष्ट्र राज्य सेवा हक्क आयोग घटित करणे;
- नियत कालमर्यादेच्या आत लोकसेवा देण्यात कसूर करणाऱ्या अधिकाऱ्यांच्या बाबतीत शास्ती व शिस्तभंगाची कारवाई करण्याकरीता तरतूद करणे;

उद्देश

- नियत कालमर्यादेच्या आत लोकसेवा देणाऱ्या अधिकाऱ्यांना रोख रकमेच्या स्वरूपात प्रोत्साहने देणे आणि या कायद्याची प्रयोजने साध्य करताना जी प्राधिकरणे उत्कृष्ट कामगिरी पार पाडतील अशा प्राधिकरणांना गौरव करण्यासाठी योग्य पारितोषिके देणे याची तरतूद करणे आणि जाणूनबुजून खोटी किंवा चुकीची माहिती किंवा खोटे दस्तावेज देऊन लोकसेवा मिळविणाऱ्या पात्र व्यक्तीविरुद्ध कारवाई करण्याची तरतूद करणे.

धन्यवाद...